

Galpert Ernő

A képen a barátaimmal vagyok, akikkel még a zsidó iskolába jártunk együtt. Jőmagam jobbról az első vagyok az első sorban. A kép Munkácson készült, 1939-ben. Az elemi iskolába négy évig jártunk. Aztán még négy osztályt kellett elvégezni az úgynevezett polgári iskolában, utána lehetett felvételizni a gimnáziumba. Én és a testvéreim polgári iskolát végeztünk. 1938-ban, amikor tizenöt éves lettem, munkába kellett állnom. Egy zsidó műszerésznél lettem inas, akinek volt egy javítóműhelye. Megtanultam biciklit, varrógépet, gramofont, babakocsit javítani. Két év volt a tanoncidő. Már másfél év múlva elkezdtem önállóan dolgozni, de még nem kaptam fizetést. Én dolgoztam, és a mester kapta meg a pénzt a javításért, amit én csináltam meg, nekem meg csak egy kis zsebpénzt fizetett. 1939-ben a németek átadták a magyaroknak a volt magyar területeket, köztük Kárpátalját is [lásd: Kárpátalja elfoglalása; Munkács (valamint Ungvár és Huszt környéke) azonban már az első bécsi döntéssel visszakerült átmenetileg Magyarországhoz. -- A szerk.]. A magyarok ugyan azt gondolták, hogy felszabadították minket, de az emberek véleménye megoszlott erről. A magyar lakosság örömmel fogadta a helyzetet. Az idősebb zsidók emlékeztek rá, hogy az Osztrák--Magyar Monarchiában is elég nagy szabadsággal rendelkeztek a zsidók, és csak a legjobbakat remélték, egészen addig, amíg ki nem ismerték a helyzetet. A zsidó fiatalok a magyarokat megszállónak tartották, és hogy jelét adják ellenállásuknak, nem magyarul, hanem csehül beszéltek. Idővel kiderült, hogy ez az ország már nem a régi Magyarország, hanem egy fasiszta ország. Zsidóellenes törvényeket vezettek be [lásd: zsidótörvények Magyarországon]. A zsidók tulajdonában nem lehettek gyárak, üzletek, műhelyek. Vagy átadták őket egy új tulajdonosnak [lásd: stróman], aki nem lehetett zsidó, vagy elvette a vagyont az állam. Nagyon

kevés gazdag zsidó tudta kiváltani magát, és megőrizni a tulajdonát, a többségtől bevonták az engedélyeket, megfosztották őket minden lehetőségtől, hogy eltartsák a családjukat. Nagyon nehéz lett a megélhetés. Apámtól bevonták a kereskedői engedélyét. Elvették az engedélyt annak a műhelynek a tulajdonosától is, ahol én dolgoztam, úgyhogy 1940-ben be is zárt a műhely. Apámnak is és nekem is munkát kellett keresnünk. Akkoriban még üzemelt a Roth-féle papírgyár, és fölvettek minket ide. A gyárban elég sok akkoriban korszerűnek számító műszaki berendezés volt, és engem fölvettek műszerésznek, apám pedig munkás lett. Mire felnőttünk, mi már nem voltunk olyan vallásosak, mint a szüleink. A gyárban munkásokkal, kommunistákkal találkoztam, és ez hatással volt rám. Nem voltunk persze ateisták, otthon továbbra is tartottuk magunkat a zsidó hagyományokhoz, de azért mi már sokkal távolabb voltunk a vallástól, mint az idősebb nemzedék. Édesanyám sokkal jobban aggódott emiatt, mint édesapám. Édesapám elnéző volt velem, sok mindent megbocsátott. Amikor még fiatal fiú voltam, nem mindig akaródzott a zsinagógában maradnom az istentisztelet végéig, hanem előbb elmentem a barátaimhoz. Édesapám ilyenkor csak annyit kért, hogy azért együtt menjünk majd haza, nehogy édesanyám idegeskedjen. Ha édesanyám úgy látta, hogy én valamiben eltávolodtam a hagyományoktól, leszidott, de én mindig tréfával ütöttem el a dolgot. Egyszer valamivel magamra haragítottam, és azt mondta nekem: 'Sebaj, majd ha idősebb leszel, visszatérsz a zsidósághoz.' A szüleinkkel mi mindig tisztelttűdők voltunk, de akkor mégis fölfortyantam, és kirobbant belőlem: 'Majd ha bolond leszek!' Ezt azóta sem tudom magamnak megbocsátani. Képzelem, mit jelentett az édesanyámnak ezt hallani tőlem. Nagyon bánt, hogy nem tudtam bocsánatot kérni tőle.